

Sygn. akt IV CSK 116/16

WYROK
W IMIENIU RZECZYPOSPOLITEJ POLSKIEJ

Dnia 11 stycznia 2017 r.

Sąd Najwyższy w składzie:

SSN Irena Gromska-Szuster (przewodniczący, sprawozdawca)

SSN Marian Kocon

SSN Krzysztof Pietrzykowski

Protokolant Hanna Kamińska

w sprawie z powództwa W. Spółki z ograniczoną odpowiedzialnością spółki komandytowej

przeciwko M. K. i M. K.-Z.

o zapłatę kwoty 55.374 złotych,

po rozpoznaniu na rozprawie w Izbie Cywilnej

w dniu 11 stycznia 2017 r.,

skargi kasacyjnej pozwanych

od wyroku Sądu Okręgowego w .z dnia 29 października 2015 r., sygn. akt V Ca

.../15,

**uchyla zaskarżony wyrok i przekazuje sprawę Sądowi
Okręgowemu w S. do ponownego rozpoznania i
rozstrzygnięcia o kosztach postępowania kasacyjnego.**

UZASADNIENIE

Strona powodowa, jako nabywca wierzytelności od SKOK [...], wniosła o zasądzenie solidarnie od pozwanych, jako następców prawnych dłużniczki, kwoty 55.373,05 zł z odsetkami umownymi w określonej w pozwie wysokości.

Pozwani wnosząc o oddalenie powództwa zarzucili, że przelew wierzytelności dokonany przez poprzednika prawnego powódki jest sprzeczny z punktem 30 umowy pożyczki, w którym strony ograniczyły możliwość dokonania przelewu wierzytelności wynikającej z tej umowy jedynie na określony, wskazany tam podmiot, którym nie jest strona powodowa.

Wyrokiem z dnia 3 czerwca 2015 r. Sąd Rejonowy w M. oddalił powództwo, dzielając powyższy zarzut i uznając, że z powodu umownego ograniczenia możliwości przelewu, przelew wierzytelności był nieważny wobec czego strona powodowa nie posiada w niniejszym procesie legitymacji czynnej.

W wyniku apelacji powódki Sąd Okręgowy w S. wyrokiem z dnia 29 października 2015 r. zmienił wyrok Sądu Rejonowego w ten sposób, że zasądził od pozwanych solidarnie na rzecz strony powodowej kwotę 55.373,05 zł z umownymi odsetkami określonymi w sentencji i zastrzegł pozwany prawo powołania się w toku postępowania egzekucyjnego na ich ograniczoną odpowiedzialność, jako spadkobierców M. K., do wartości ustalonego w spisie inwentarza stanu czynnego spadku.

W sprawie ustalone zostało, że w dniu 13 maja 2011 r. doszło do zawarcia umowy pożyczki konsumenckiej w kwocie 40 000 zł na cele mieszkaniowe pomiędzy Spółdzielczą Kasą Oszczędnościowo- Kredytową jako pożyczkodawcą a M. K., jako pożyczkobiorcą. M. K. zmarła w dniu 16 listopada 2011 r. i nie uregulowała należności wynikających z zawartej umowy pożyczki. Jej spadkobiercami nabywającymi spadek z dobrodziejstwem inwentarza są pozwani, co zostało stwierdzone aktem poświadczenia dziedziczenia z dnia 11 maja 2015 r.

Punkt 30 umowy pożyczki zawiera zapis stwierdzający, że pożyczkobiorca wyraża zgodę na dokonanie przez SKOK przelewu wierzytelności, w przypadku przeterminowania całości lub części należności z tytułu udzielonej przez SKOK

pożyczki, na rzecz „A.” Sp. z o.o., i przekazanie przez SKOK jego danych osobowych do tego podmiotu celem prowadzenia działań windykacyjnych.

Umową z dnia 23 grudnia 2013 r. Spółdzielcza Kasa Oszczędnościowo-Kredytową przełała na rzecz strony powodowej wierzytelność z tytułu umowy pożyczki zawartej w dniu 13 maja 2011 r. z M. K.

W ocenie Sądu Okręgowego, powódka ma legitymację czynną do wystąpienia z przedmiotowym roszczeniem ponieważ strony umowy pożyczki konsumenckiej na cele mieszkaniowe z dnia 13 maja 2011 r. nie zawarły w umowie zastrzeżenia o zakazie przelewu wierzytelności wynikającej z tej umowy, o jakim mowa w art. 514 k.c. Sąd drugiej instancji stwierdził, że nie wiadomo z jakich przyczyn w umowie znalazł się zapis zawarty w punkcie 30 o wyrażeniu zgody przez pożyczkobiorcę- M. K. na dokonanie przez SKOK przelewu wierzytelności, w przypadku przeterminowania należności z tytułu udzielonej pożyczki, na rzecz A. sp. z o.o., skoro przepis art. 509 k.c. nie wymaga zgody dłużnika na przelew wierzytelności. Zapis ten jednak nie oznacza, zdaniem Sądu, że strony umowy pożyczki ustaliły, iż przelew wierzytelności na inne podmioty nie może nastąpić bez zgody dłużnika.

W konsekwencji Sąd drugiej instancji uznał, że umowa przelewu wierzytelności z umowy pożyczki zawarta w dniu 23 grudnia 2013 r. pomiędzy pierwotnym wierzycielem - SKOK a stroną powodową jest skuteczna. Powódka jako cesjonariusz nabyła prawa wynikające z umowy pożyczki i posiada legitymację do dochodzenia roszczeń wynikających z nabytej wierzytelności z tytułu niespłaconego długu.

Z tych przyczyn Sąd Okręgowy zmienił zaskarżony wyrok i uwzględnił powództwo, zamieszczając w sentencji odpowiednie zastrzeżenie na podstawie art. 319 k.p.c. o ograniczeniu odpowiedzialności pozwanych wobec nabycia spadku po M. K. z dobrodziejstwem inwentarza.

W skardze kasacyjnej opartej na obu podstawach, pozwani w ramach pierwszej podstawy zarzucili naruszenie: art. 509 § 1 k.c. w zw. z art. 514 k.c. przez błędną wykładnię, polegającą na uznaniu, że zastrzeżenie umowne, w którym pożyczkobiorca *a priori* wyraża zgodę na przelew wierzytelności wynikającej

z umowy pożyczki na rzecz ściśle określonego podmiotu, nie stanowi umownego ograniczenia przelewu wierzytelności i przyjęcie, iż postanowienie pkt 30 przedmiotowej umowy pożyczki z dnia 13 maja 2011 r., nie stanowi umownego ograniczenia przelewu wierzytelności tylko na rzecz spółki z o.o. A.; art. 509 § 1 k.c. w zw. z art. 514 k.c. przez ich niezastosowanie w wyniku błędnego uznania, że zawarta w dniu 23 grudnia 2013 r. umowa przelewu wierzytelności z umowy pożyczki z dnia 13 maja 2011 r. jest skuteczna, mimo że w postanowieniu pkt 30 umowy pożyczki strony ograniczyły możliwość przelewu wynikającej z niej wierzytelności jedynie do ewentualnego przelewu wyłącznie na rzecz spółki z o.o. A., co powoduje bezskuteczność umowy przelewu tej wierzytelności na rzecz powódki; art. 65 § 2 k.c. przez niewłaściwe zastosowanie i przyjęcie, że celem stron umowy pożyczki nie było ograniczenie dopuszczalności przelewu wierzytelności na rzecz innych podmiotów niż spółka A..

W ramach drugiej podstawy zarzucili naruszenie art. 328 § 2 k.p.c. przez niewskazanie w uzasadnieniu zaskarżonego wyroku przyczyn odmowy uznania postanowienia pkt 30 umowy pożyczki z dnia 13 maja 2011 r. jako skutecznego zastrzeżenia umownego, ograniczającego dopuszczalność przelewu poprzez wskazanie konkretnego podmiotu, na który wierzytelność objęta umową może być przeniesiona, jak również nie wskazanie przyczyn uznania, iż przelew wierzytelności z powyższej umowy był dopuszczalny na rzecz innych podmiotów niż A. sp. z o.o. oraz nie wskazanie uzasadnienia prawnego podjętego rozstrzygnięcia, co powoduje, iż treść uzasadnienia orzeczenia Sądu drugiej instancji uniemożliwia dokonanie oceny wyводу, który skutkował wydaniem zaskarżonego orzeczenia.

Sąd Najwyższy zważył, co następuje:

Nie może być skuteczny zarzut naruszenia art. 328 § 2 k.p.c. uzasadniony w sposób przedstawiony przez skarżących. Naruszenie tego przepisu, w związku z art. 391 § 1 k.p.c., zachodzi bowiem wówczas, gdy sąd drugiej instancji nie zawarł w uzasadnieniu wyroku wszystkich niezbędnych elementów, jakie w myśl powyższego przepisu powinno zawierać uzasadnienie wyroku sądu odwoławczego. Natomiast uzasadnienie zarzutu naruszenia art. 328 § 2 k.p.c. przedstawione

w skardze kasacyjnej wskazuje, że pozwani nie zarzucają pominięcia w uzasadnieniu zaskarżonego wyroku określonych elementów koniecznych z punktu widzenia wymagań art. 328 § 2 w zw. z art. 391 § 1 k.p.c., lecz niedostateczne wyjaśnienie podstawy prawnej merytorycznego rozstrzygnięcia, w szczególności niedostatki w argumentacji prawnej Sądu drugiej instancji co do przyczyn uznania, że postanowienie zawarte w pkt 30 umowy pożyczki z dnia 13 maja 2011 r. nie zawiera umownego wyłączenia dopuszczalności przelewu. W istocie zatem skarżący, w ramach zarzutu naruszenia art. 328 § 2 k.p.c., zarzucają Sądowi drugiej instancji naruszenie przepisów prawa materialnego: art. 509 § 1 i art. 65 k.c. przez ich błędną wykładnię i niezastosowanie w sprawie.

Rozważając ten zarzut w ramach pierwszej podstawy kasacyjnej, w której został zgłoszony, należy na wstępie rozważyć, czy fakt, że przedmiotem roszczenia jest wierzytelność należna z tytułu udzielenia pożyczki konsumenckiej ma znaczenie dla oceny dopuszczalności przelewu takiej wierzytelności przez podmiot udzielający pożyczki, a więc, czy szczególne regulacje prawne dotyczące umów z udziałem konsumenta zawarte w art. 385³ pkt 5 k.c. oraz w przepisach ustawy z dnia 12 maja 2011 r. o kredycie konsumenckim (jedn. tekst: Dz. U. z 2016 r., poz. 1525) wyłączają lub ograniczają taką możliwość. Zgodnie bowiem z art. 509 § 1 k.c. przelew jest niedopuszczalny przede wszystkim wtedy, gdy sprzeciwia się ustawie.

Dokonując w tym zakresie wykładni art. 385³ pkt 5 k.c. podzielić należy zgodne stanowisko wyrażane w literaturze i orzecznictwie, że przepis ten nie wprowadza zakazu przelewu wierzytelności wobec konsumenta bez jego zgody, a jedynie nie zezwala na zmianę osoby kontrahenta konsumenta, a więc na przeniesienie, bez zgody konsumenta, łącznie ogółu praw i obowiązków jego kontrahenta na osobę trzecią. Przelew wierzytelności wynikającej z umowy o kredyt konsumencki (pożyczkę konsumencką) jest więc dopuszczalny, a jego wyłączenie lub ograniczenie może nastąpić w wypadkach wskazanych w art. 509 § 1 k.c., a więc między innymi w drodze umowy stron zawierających umowę kredytu konsumenckiego (porównaj między innymi wyroki Sądu Najwyższego z dnia 13 maja 2010 r. IV CSK 558/09 i z dnia 7 kwietnia 2011 r. IV CSK 422/10, nie publ.).

Także przepisy ustawy o kredycie konsumenckim nie wprowadzają zakazu ani ograniczenia dopuszczalności przelewu wierzytelności wynikających z umowy kredytu konsumenckiego. Jedynie w art. 44 ust. 1 ustawy stwierdzono bezskuteczność wyłączenia lub ograniczenia zarzutów przysługujących konsumentowi w razie przelewu wierzytelności z umowy o kredyt konsumencki.

Pozostaje zatem ocena, czy doszło do umownego ograniczenia lub wyłączenia dopuszczalności przelewu, co w świetle art. 509 § 1 k.c. jest drugą z trzech wskazanych w tym przepisie przyczyn niedopuszczalności przelewu.

Przewidziana w art. 509 § 1 k.c. możliwość umownego wyłączenia zbywalności wierzytelności jest odstępstwem od zasady określonej w art. 57 § 1 k.c., zgodnie z którą nie można w drodze czynności prawnej wyłączyć ani ograniczyć zbywalności prawa, które przez ustawę zostało skonstruowane jako zbywalne. W przypadku przelewu art. 509 § 1 k.c. zezwala na umowne pozbawienie wierzytelności cechy zbywalności ze skutkiem wobec wszystkich, którzy chcieliby ją nabyć (*erga omnes*). Jest to zastrzeżenie przewidziane zasadniczo w interesie dłużnika wobec czego tylko jego zgoda na zbycie wierzytelności może uchylić umowny zakaz jej zbywania.

Skoro zgodnie z art. 509 § 1 k.c. strony mogą w umowie wyłączyć zbywalność wierzytelności, to w myśl zasady *a maiori ad minus*, mogą również umownie ograniczyć zbywalność wierzytelności, a postanowienie umowne w tym przedmiocie może zostać wyrażone w różny sposób i przybierać różną postać. Jak stwierdził Sąd Najwyższy w wyroku z dnia 25 marca 1969 r., III CRN 416/68 (OSNC z 1970 r., nr 2, poz. 34) strony mogą nie tylko wyłączyć możliwość przeniesienia określonej wierzytelności na inną osobę, lecz także zarówno ograniczyć jej przenoszalności jak i uzależnić przelew od spełnienia określonych warunków. Jak trafnie wskazuje się w literaturze zakaz lub ograniczenie zbywalności wierzytelności może zostać wyrażone także w ten sposób, że strony ustalą, iż nie będzie ona mogła być przedmiotem cesji na rzecz konkretnych osób lub stwierdzą, że będzie ona mogła być przedmiotem przelewu, ale tylko na rzecz wskazanego podmiotu lub kilku podmiotów. Stwierdzenie w umowie, że wierzytelność z niej wynikająca może zostać przelana na określoną osobę, może bowiem wskazywać, że strony

ograniczyły dopuszczalność zbycia wierzytelności tylko na rzecz tej osoby i tym samym wyłączyły dopuszczalność zbycia wierzytelności na rzecz wszystkich innych podmiotów. W razie sporu i wątpliwości, rolą sądu jest dokonanie wykładni takiego oświadczenia woli stron, zgodnie z regułami wskazanymi w art. 65 k.c. i ustalenie jego treści, a więc ustalenie, czy rzeczywiście stanowi ono ograniczenie lub wyłączenie zbywalności wierzytelności, o którym mowa w art. 509 § 1 k.c.

W rozpoznawanej sprawie sporne między stronami było w istocie jedynie to, czy postanowienie zawarte w pkt 30 umowy pożyczki konsumenckiej z dnia 13 maja 2011 r. łączącej SKOK i M. K. stanowi ograniczenie zbywalności wierzytelności wynikającej z tej umowy do możliwości zbycia jej wyłącznie na rzecz podmiotu wskazanego w tym punkcie umowy i wyłączenie dopuszczalności zbycia wierzytelności na rzecz wszystkich innych podmiotów, w tym na rzecz strony powodowej. W tej sytuacji obowiązkiem Sądu było dokonanie wykładni tego postanowienia umowy według zasad przewidzianych w art. 65 k.c. i ustalenie rzeczywistej treści i znaczenia prawnego tego oświadczenia woli. Sąd Okręgowy jednak stwierdził jedynie, że "nie wiadomo z jakich przyczyn w umowie znalazł się omawiany zapis, bowiem przepis art. 509 k.c. nie wymaga zgody dłużnika na przelew wierzytelności" i zaniechał dokonania wykładni przedmiotowej umowy w tym zakresie. Mimo to uznał, że "zapis ten nie oznacza, iż strony umowy pożyczki ustaliły, że przelew wierzytelności na inne podmioty nie może nastąpić bez zgody dłużnika" i stwierdził, że w umowie pożyczki brak zastrzeżenia umownego pactum de non cedendo, o jakim mowa w art. 514 k.c. Konstatacja ta, wyrażona bez dokonania wykładni oświadczenia woli stron zawartego w pkt 30 umowy pożyczki i bez uwzględnienia wskazanej wyżej wykładni art. 509 § 1 k.c. w kwestii możliwości i sposobów wyrażenia zakazu lub ograniczenia dopuszczalności zbycia wierzytelności, jest dowolna i stanowi naruszenie art. 65 k.c. oraz art. 509 § 1 k.c., co trafnie zarzucili skarżący.

Zasadny jest także zarzut naruszenia art. 514 k.c. Przepis ten, mający na względzie ochronę nabywcy wierzytelności, przewiduje bezskuteczność wobec niego zastrzeżenia umownego o wyłączeniu lub ograniczeniu przelewu wierzytelności w sytuacji, gdy wierzytelność jest stwierdzona pismem, a pismo nie zawiera wzmianki o tym zastrzeżeniu, chyba że nabywca w chwili

przelewu o zastrzeżeniu wiedział. Zastrzeżenie o wyłączeniu lub ograniczeniu dopuszczalności przelewu aby było skuteczne wobec cesjonariusza musi zatem znajdować się w samym dokumencie kontraktu lub w załączniku stanowiącym jego integralną część, a jeżeli nie jest tam umieszczone, ale istnieje, cesjonariusz musi w chwili przelewu o nim wiedzieć. W sprawie jednak nie chodziło o skuteczność wobec cesjonariusza takiego zastrzeżenia umownego, a więc o to, czy spełnione są przesłanki art. 514 k.c., lecz o ustalenie, czy w pkt 30 pisemnej umowy pożyczki z dnia 13 maja 2011 r., takie zastrzeżenie strony przyjęły, a więc o to, czy w ogóle takie zastrzeżenie umowne istnieje. Chodziło zatem o wykładnię oświadczenia woli stron zawartego we wskazanym punkcie umowy oraz o ustalenie, czy stanowi ono umowne ograniczenie dopuszczalności przelewu, o którym mowa w art. 509 § 1 k.c., a nie o skuteczność takiego zastrzeżenia wobec cesjonariusza w świetle przesłanek art. 514 k.c.

Biorąc wszystko to pod uwagę Sąd Najwyższy na podstawie art. 398¹⁵ k.p.c. uchylił zaskarżony wyrok i przekazał sprawę Sądowi drugiej instancji do ponownego rozpoznania i rozstrzygnięcia o kosztach postępowania kasacyjnego (art. 108 § 2 w zw. z art. 391 § 1 i art. 398²¹ k.p.c.).

aj

kc